

גלגולו של השלום

נוסח בגין

עמיהוד ישראלי

מלאה. דרכן של מיסגרות ודפוסים להתגבש ולצקת תשתית מינהלית ייחודית, שעליה ייבנה במרוצת השנים מיבנה העל של הריבונות הלאומית המתולטת. אפשר להעלות הרעיון סקפטיים שעיקרם, כי אין מנוס מגור-דין ההיסטוריה וניתן להיתלות בסנסנייה של דוגמאות מוחשיות רבות. אולם מכאן ועד לקידום התהליך בדעה צלולה ובניגוד לאינטרס הקיומי הבסיסי של ישראל - רחוקה הדרך כרחוק מורח ממערב. לפתח האוטונומיה - רובץ השאפתנות וההתעלמות מההתפתחות הצפויה. ובעוד זמן מה תכפה הדינאמיקה הפנימית של האירועים את פתרון המיסגרת של מדינה פלסטינית הרובצת בין המשפטים כלומר בין ישראל לירדן. וכך דרכו של עולם, שאין לבלום תהליכים בגלגולם ואף לא בכוח כידוני הצבא. נסיון ההפרדה המלאכותית בין שלטון פנימי עצמאי לבין שלטון מלא, על כל סממניו הלאומיים, לא יצלח. המתחים והחיכוך כיום יתרבו בין מסודות המינהל העצמאי לבין ממשלת ישראל, ויהא מי שידאג לצקת שמן על מדורה. התסריט הסביר ביותר לגבי יהודה, שומרון ועזה מורה על לוע של הרגעש שהתפרצותו צפוייה בכל עת.

התחזית הכוללת קודרת שבעתים. היעדר פתרון לשביעות רצונם של ערביי "היהודה" ועזה יעכב את תחית "הסדרה השלום" עם מצרים. ואולם ישראל לא תוכל לבלום את תאוצת "המומנטום" ותחתור לקניית שקט בגבולה הדרומי במחיר הנסיגה מסיני. עיסוקת החבילה תתפרק בידועה להסדר זמני וניפרד נוסף עם מצרים. ובעוד מרחשת הנסיגה לקראת השלום בד רום, תימשך התסיסה בורה הרוחת שבחבלי מרכז הארץ. סוריה לא תעמוד מנגד ותקפוץ על עגלת "השלום" המידרדרת במחיר ההתחלתי של פיגוי הגולן במתכונות הדגם של סיני. לאחר בליעת הגלולה המצרית והעיקול הקשה של אובדן סיני - יוקל על כל ממשלה ישראלית להשתכנע, כי "הצלחת" ההסדרים הבטחוניים בסיני ניתנת לחיי קוי גם בגולן. אלא לא ייאלץ אפילו לבקר בירושלים ולהשמיע את חזון סוריה ריבתי מעל בימת הכנסת. מבוקשו ייתן לו ושלט מצרים יהיה מוכן לערוב לבטחונה של ישראל בעמק החולה. במיסגרת עיסוקת החבילה עם סוריה גבולה הבינלאומי עם ישראל. בשלב הסופי ביותר, כאמור, הקלחת האוטונומיה המבועבת ביהודה, שומרון ועזה. נוכח החיכוכים האלימים מבית והתגברות הלחצים מתוך - לא יא מנוס לממשלת ישראל אלא להיגרר ל"תוכנית אלון" כעמדת פתיחה לבחינה מחודשת של כל בעיית "הגדה המערבית". עמדה זו תידחה כמונבן על-הסף ע"י ממשלת ירדן ומדינות ערב. בסופו של תהליך (מלווה אור-מים, לחצים ואילוצים) יסתבר כי ניתן לפנות את "הגדה המערבית" ולהסתפק באי-אלה תחנות-אתרא אמריקאיות במורדות המרחיים של הרי שומרון באותו הקשר ייתפרד גם הבעיה האי-רציונלית של ירושלים-המזרחית והקמונות הקדושים, שכן נוכחותו של צה"ל במרחב העירוני ימצא מיותרת נוכח סידורי הבטחון במורדות הרי שומרון. קרית הוואתיאן תסכים לקבל על עצמה את האחריות למקומות הקדושים לנצרות, סעודיה תממן ותשקם את מיבני הקודש של הצולאם ותקיים אפוסרופוסות עליהם בצולאם עם ירדן ומדינות מוסלמיות אחרות. בעיית הכותל-המערבי והרובע-היהודי יפתרו ברוח הפשרה הטריטוריאלית ובמחווה של פיוס מצד הערבים, היינו, יפולס פרודור ישראלי לעבר תחומים אלה, שיופק ע"י יחידות אר"ם ונציגי כל הדתות המונותאיסטיות. אין ספק, בתנאים חזויים אלה - השלום בוא יבוא, ואפילו לא יתמהמה.

במישרין ע"י החלטת הממשלה להכיר אפרירי בריונות המצרית על כל סיני לפני מו"מ ענייני ובדיקת האפשרויות הפתוחות. כדי להוסיף בוקה ומבוקה, הפיונידיים ואנדרלמוסיה - הדליפה הממשלה ידיעות סותרות על תוכניות "עיוני" ו"אכלוס נוסף" במרחב פיתחת רפיה. התהודה הציבורית לכך נעה בין קטבי האירוניה-הסרקסטית והציני-יות המבישה. הדימוי המשתמע ממגמות אלה, אם אכן פנות הן, מלמד על אילתור-תיכנון ונסיגנות סרק "להיטיב עם המתיישבים" ולהמתיק (זמנית) את רוע הגזרה. מכל מקום, רצינות ועקביות לא ניכרות בתוכניות מודלפות אלה, שיש הדואגים להכתישן מינה וביה, או לעירפולן במעטי-הסוואה מעוטי-כבוד ונעזרי חוטי-שדרה לאומי. מי יילך ב"מס טרופים אלה וירכוש חלקת-אדמה או בית לדור בו בפיתחת רפיה ובחבל ימית? מי ימשכן את עתידו בבית-העבוס המצרי או ינה את כספו על קרדת-מסח הנילוס? להוציא הרפתקנים וספקולנטיים, המרחחים רווחים מהממשלית שיתמשו מקרן הפיצויים הממשלתית לאחר הנסיגה, לא יימצא כיום אדם מן הישוב שיטיל את יהבו ויבנה את עתידו על קרקע ריבונות מצרית.

גוירה שווה יש להקיש על הגולן. כל הטיעונים שלא הרי הגולן כמרחבי סיני מצויים מהאצבע ולא יתקבלו על דעת הקהל המערבי, ולא כל שכן על מדינות ערב. אם ישראל הכירה בעקרון הריבונות המצרית על סיני, למרות בעייתיות הנושא במסכת המשפט הבינלאומי, ניתן ללמוד קל וחומר על הריבונות הסורית על הגולן, שאינה שנויה במחלוקת מבחינה בינלאומית. עקרון ההכרה בריבונות המצרית על "השטחים הכבד-שים" מוליד באורח אוטומטי להכרה בריבונות הסורית, ואליאב דארה"ב ומדינות המערב - אין השיקולים הישראליים בדבר העומק האסטרטגי השונה בשני המקרים סותרים את עצם עקרון הריבונות הערבית. יתרה מזאת, אותם הסדרים בטחוניים שישאל אתכם אותם בסיני יהיו תקפים (בצורה אינטנסיבית יותר) גם בגולן - באורח זה ייש-מט גם מיכלול הטיעונים הבטחוניים מתחת לרגלינו, והתעקשותנו על מאחז טריטוריאלי בהיקף זה או אחר בגולן תהא בלתי-אמינה ובלתי-יקבילה. במקום העומק והגובה הטריטוריאליים המזומי נים כיום לצה"ל בגולן - יוצעו, כאמור, תחליפים על סמך דגמי סיני ומרכיבים נוספים, שהיו אמורים לאזן אובדן העומק והגובה. התוצאות הטופוגרפיות בגולן תהיינה אקוטיות לחלוטין עקב נחיתות התרעה הישראלית וצמצום מירווח האתראה. אם מצרים תסכים זמנית ובצורה טקטית לקיום ישובים יהודיים בפיתחת רפיה ובמפרץ אילת, אין שום סיבה מדוע סוריה לא תחרה תתזיק אחריה ותאמץ את הדגם המצרי. אדרבא, למעלה מ-20 ישובים בגולן, שיהיו בחזקת בני-ערובה בנות, ירחיבו את כושר המיקוח והסחיטה הסוריים בנסיבות שתיווצרנה לאחר השגת ההסדר בגולן ופינויו מיחידות צה"ל.

האנלוגיה החמורה מכל נגזרת על יהודה, שומרון ועזה. בעצם אי-החלפת הריבונות הישראלית על חבלים אלה טמון היסוד הגרסיבי שבתוכנית בגין, שכן אין להניח שבעוד 3-5 שנים ישתפרו התנאים הבינלאומיים ויקלו על החלת הריבונות הישראלית. דחיית הקץ מותרה כביכול מירווח-פשרה טקטי ומכשירה, בדיעבד, את הקרקע למיסוד הריבונות הפלסטינית על השטחים. אם אמורה תוכנית זו רק למסד ולהעניק דפוסים למתכונות האוטונומיות בפועל, הקיימות בלאו הכי ביהודה ובועז, הרי שבכך החטיאה את מטרותיה. מתן דפוס-מיסגרת למערך אוטונומי בפועל מהווה את הצעד החשוב ביותר לקראת הכרה בזכות ליישות ריבונות

"וישם דמי מלחמה בשלום" (מלכים - א', ב', ה)

אט אט מתפזרים ערפילי השלום מעל תוכניתו של מנחם בגין ונחשפת מציאות עגומה, מציאות שכל כולה מצוקה ורווח-זמן מדומה. אדי-השיכרון שליוו את ביקורו המלודרמטי של סאדאת בירושלים נפוגים והולכים, ורוח צחיחה מנשבת על פני ארץ רבה, טופחת באכזריות על פנינו וחושפת טפח אחר טפח את ערוותה של אותה תוכנית שלום, שתיכנון מרחיק-ראות אין בה ולשלום - אין היא מוליכה.

מה טיבה של תוכנית בגין? תיחפומה המדומה נעוץ באתגר שהיא מציבה בפני שלט מצרים בנוסח של עיסוקת-חבילה קומפקטית ואינטגרטיבית, לאמור - הרי סיני שלך לפניך, ואתה הנח לנו ולעניינינו ביהודה, שומרון ועזה. וכדי להפיס את דעתך, אין מחליף את הריבונות הישראלית מינה וביה מחד גיסא, אלא נופחים רוח חיים בגולם היישות הפלסטינית ומשברים עיני כל העולם בדפוסים אוטונומיים (בכחות כידוני צה"ל), מאידך גיסא. ההנחה היסודית בחבילה זו היא שתוחז דעתו של סאדאת מאת-בני-סיני והוא יילכד בחרמי הפתיון-הקוסם עד כדי כך, שיהא נכון להסתפק במס-שפתיים ובקול ענות גבור, שידעך במרוצת הזמן לגמגומי-סרק.

הנחה יסודית זו מעורערת מעצם טבעה מכיוון שהיא פוסחת על האפשרות השלישית, והיא פירוק החבילה לעת מצוא, בנסיבות נוחות ומתאימות יותר לשליטה של מצרים. לאחר יציאת צה"ל מכל סיני יקבל "מרכיב חוזה השלום" בין מצרים לישראל צביון חדש כיוון שגורם ההרתעה הישראלי פוחת בשר-עור ניכר. ולגופו של עניין - מתן הליגיטימציה הישראלית לריבונות המצרית על כל סיני ישלול למחלתה כל ערך משפטי וסידורי-הבטחון שמצרים תקבל על עצמה תמורת הפינוי. מדינה ריבונית כלשהי זכאית ליטול על עצמה הגבלות למינות בתחומי ריבונותה המוכרים ולבטלם במחיידי מבלי לחלל את הנוהג והמשפט הבינלאומי, שכן ההגבלות העצמיות נובעות מכוח הריבונות, וביטולן - אינו מעניק עילה משפטית לתביעה בינלאומית. לכל היר תר, תהא זכאית המדינה הניזוקה (קרי - ישראל) להאשום את ריביתה בהפרת חוזה דו-צדדי, המוליכה ל"קאזוס-בלתי-מבחינת ישראל. אולם העילה למלחמה אינה מעוגנת בהקשר זה, במשפט הבינלאומי. ואילו במישור המעשי ייוצ-רו נסיבות שתשחזרנה את מצב-הפתיחה של שנת 1967. הסיכונים במצב זה נזקפים כולם לחובתה של ישראל, בעוד שיוזמת ההפרה, בחירת העיתוי והנסיבות - נתונים כולם בידיה של מצרים.

במבחן המעשי - מוזקר עקב-אכילס נוסף, שביטוייו יובלט במעמד-ההסות המפוקפק של הישובים היהודיים בפיתחת רפיה ובמפרץ אילת. מבחינה משפטית תהא זו הריבונות המצרית, שכבר הכירה מראש, בחזקת נקודת-המוצא לדיון בעתידם של האזרחים הישראליים וישוביהם. נקודת-מוצא זו פוסלת מעמד אקסטרה-טריטוריאלי, הנהוג רק לגבי אזרחים-מואמנים לנושאי-תפקידים במדינה המארחת, או בנילאומי מוכר. כשהריבונות המצרית על סיני מהווה את התנן הבסיסי והתשתית החוקית - אחז דינם של הישראליים וישוביהם להתפנות במרוצת הזמן בלחץ האירועים, אם באורח הסתלקות אינדיבידואלית ואם במתכונת של נסיגה קולקטיבית, המתמרצת במצבים שאין הציבור יכול לעמוד בהם. המבוכה והתהייה, שהן מנת חלקם של אנשי פיתחת-רפיה ומפרץ אילת, נגרמו